

Uno H Skarin med sin familj 1940-talet. Här bjuder vi på några gobitar ur hans häfte "Levnadsminnen" från en svunnen tid. Fotograf okänd.

Uno H Skarins minnen från en svunnen tid i vår kommun

Uno H Skarin var ett känt namn i vår kommun under förra seklets tidigare hälft. Han föddes 18 april 1898 i Skaraborg, Abborrträsk, i en syskonskara av tolv barn. Uno kom att bli skolchef samt långvarigt politiskt aktiv.

Det torde vara få som suttit i kommunfullmäktige i 28 år och utan avbrott som ordförande i 27 år! Han var även ledamot av landsting och förvaltningsutskott i 24 respektive 16 år.

Eftersom Uno H verkat så många år för kommunen och dessutom var intresserad av historia och att skriva, föll det sig naturligt för honom att författa ett häfte med levnadsminnen från förr - ivrigt påhejad av sina kollegor kamrer Rudolf Åman och kommunalrådet Sten Laestadius.

"För vår ungdom och kommande generationer kan det väl vara bra att det finns något nedskrivet om hur människorna i vår kommun bodde, åt och arbetade under självhushållets tid" skrev Uno H i förorden i sitt häfte.

För att väcka liv i hans levnadsminnen plockar jag ut några intressanta berättelser från förr. Vill ni läsa hela häftet kontakta biblioteket.

Visste du att...

... ett av de stora samtalsämnena under hösten 1905 var krig? Man beförde att det skulle utbryta krig mellan Sverige och Norge. Stämningen var allmänt dystert, då familjerna oroade sig för att deras pojkar skulle tas ut till krigstjänst.

... i början av 1900-talet byggdes i Arvidsjaur en "kägelbana". Det var en 40 meter lång, smal och sluttande byggnad. Kan liknas med dagens bowling. Det var doktor O Skarin som var den drivande kraften bakom byggnaden. Där fanns även bord och sittplatser för de spelande som under tävlingens gång ofta hade sitt grogglas i närheten. Barnen tjänade 5–10 öre för att de ställde upp kägloarna och kastade tillbaka kloten. Kägelbanan var uppförd på kvarteret Tärnan. ... första sammanträdet med kommunalfullmäktige i Arvidsjaur genomfördes 23 augusti 1919. Ledamöterna uppgick till 30 personer och förste ordföranden var folkskolläraren Frans Lenman.

Under förra seklets första årtienden var det inte så många som besökte Vittjåksfjället för att åka skidor. Utan mest under barmarkstiden för att plocka bär eller beskåda midnattssolen. Under senare delen av 1930-talet bildades dock Skid- och friluftsförbundet. De ville så småningom bygga en skidstuga på fjället. Men eftersom det inte fanns någon väg fick medlemmarna ta hjälp av häst och egen mankraft, för att frakta upp virket. Stugan stod klar för invigning 1939.

Skidstugan på Vittjåkk. Foto Rolf Steinvall 1939/40.

Fler och fler började nyttja skidspåret upp till skidstugan, men många önskade sig en väg. Vägen grovbröts först flera år senare, under vintern 1954–55, av militär från Boden. Åren därpå byggdes vägen klart av Allan och Karl-Axel Andersson. Fjället blev allt mer populärt och 1959–60 lät kommunen föra upp en ny och större stuga, en bit nedanför skidstugan. Även den blev för liten och byggdes ut 1967–68. Vägen fick asfalt och 1963 och 1967 tillkom skidliftar. Parkering för 800 bilar och elstolar för 120 husvagnar byggdes också. Under 1970-

talen hade Vittjåkk en besöksstatistik på cirka 25 000 människor/vintersäsong. Högsäsong var förstas påskhelgen.

Byggandet av hotell Laponia föranleddes av hetsiga debatter och långvarig kommunal strid. Totaltsumman 1 312 200 kr ansågs för kostsamt. Dessutom var flera ledamöter emot att det skulle serveras alkohol på hotellet. Men till slut blev Svenska vägbolaget huvudentreprenör för hotellbygget som invigdes mars 1957. Hotellet hade gjorts större än danske arkitekten Ole Helwigs ursprungsskiss och hotelltomten utvidgats, genom inköp av Nyborgs gamla fastighet. Dessutom hade en bensinstation uppförts (Shell). Slutsumman landade på nästan tre miljoner kronor.

Bilderna ovan: Stenkällaren var den sista byggnaden som revs på hemmanet Nyborg. Den

gamla stenkällaren revs 1957. Hotell Laponia är byggt på den tomt där det stora hemmanet Nyborg låg. Gården revs i samband med att hotellet byggdes. Namnet Nyborgtjärn kommer från gården Nyborg där familjerna C F Fjällström bodde. De har givit namn till bl.a. gatan Fjällströmsvägen och Odlingsvägen.

Laponiamotståndarna rasade och inför ett sammanträde i oktober 1958 hade ordföranden tillika författaren av denna tidskrift nödgats att tillkalla polis, då flera hundra arga människor stod utanför kommunhuset och skrek och var minst sagt förbannade.

"När jag gick hem från sammanträdet kände jag ett visst behov av polisskydd, ty smockan fanns nog rätt nära" berättade Uno H Skarin i sin skrift "Levnadsminnen".

Bilden visar arkitekten Olle Hellwig. Fotograf okänd.

Problemen med hotellet var inte över där utan det gick i konkurs i maj 1959 och stängdes. Möblerna från Nordiska kompaniet fraktades tillbaka till Stockholm och magasinerades. Personer inom municipalsamhället bildade en stiftelse "Arvidsjaurhotell" och bad om ett räntefritt kommunalt lån för att köpa tillbaka hotellfastigheten på exekutiv auktion. Kommunfullmäktige (Kf) biföll ansökan, men beslutet överklagades. En kommitté tillsattes för att utreda eventuella oegentligheter. Nu hade hotellet varit stängt hela sommaren 1959. Då fick Kf kommunalrådet Sten Laestadius och Einar Lindgren i uppdrag att å kommunens vägnar inropa fastigheten för högst 1 350 000 kr. Detta beslut överklagades, men Länsstyrelsen fastställde fullmäktigebeslutet och i enlighet med detta beslut inköptes hotellfastigheten för ovannämnda summa.

Visste du att..

... de klagande förde dock ärendet ända upp till regeringsrätten och juni 1960 angav Kf yttrande med anhållan att "överklagningen ej måtte leda till någon åtgärd från regeringsrättens sida".

...efter sju månaders stängning öppnades hotellet igen 1 december 1959 och samma möbler köptes tillbaka av NK. Vid kf-sammanträdet i maj 1960 behandlades en rapport från den kommitté som tillsattes i maj 1959, men utredningen hade inte lett till något förslag så den lades till handlingarna.

... vid kf-sammanträde i april 1961, förelåg regeringsrättens utslag vars slutkläm lydde: "...beslutade regeringsrättens att med ändring av Länsstyrelsens utslag upphäva kommunfullmäktiges beslut från september 1959".

... de flesta kf-ledamöterna ansåg att man inget skulle göra åt regeringsrättens utslag. Andra ansåg att Laponia skulle skrotas ned av en grävskopa eller säljas till vilket pris som helst! Slutet på överläggningen blev att kf beslutade att med 25 röster mot 10 att utslaget skulle läggas till handlingarna. Men återigen överklagades beslutet och fördes upp till

regeringsrätten, som upphävde kf-beslutet. Oktober 1963 behandlade kf förenämnda regeringsrättsbeslut. Denna gång beslutade kf att uppdraga till kommunalnämnden att sälja, utarrendera eller på något annat sätt finna någon lösning på frågan.

Lösningen blev "Laponiastiftelsen, som hyrde hotellfastigheten av kommunen och driver hotellrörelsen. Det hela gick bra därifrån, men något slut på "Laponiastriden" blev det inte i närtid. En professor Halvar G F Sundberg, Stockholm, anmälde Arvidsjaur kommunalnämnd för J O (Justitieombudsmannen). Efter flera skriftväxlingar och turer fram och tillbaka fick kommunalnämnden till slut ett brev från Sundberg som slutade med orden:

"...av anförda skäl har jag funnit att ärendet icke bör föranleda åtgärd mot någon som är underkastat J O:s tillsyn".

Med anledning av J O: skrivelse till Kungl Maj:t så har en ny lag tillkommit, som utvidgat kommunens kompetens beträffande turist- och fritidsverksamheten. Nämnda lag skulle man kunna kalla "Lex Laponia".

Bilden tv: Parkskolan (låg mittemot kommunalhuset) togs i bruk 1922 och revs 1970. År 1921 fanns inte ett enda barn som åkte skolskjuts i vår kommun. Det fanns istället skolhem i centralorten, Moskosel och Glommersträsk samt lärare som reste runt i byarna och undervisade.

1963 var det omkring 600 skolelever som åkte skolskjuts.

Med

anledning av att järnvägen Arvidsjaur-Jörn var färdig sommaren 1928 hade SJ byggt en vattenledning från Gäddtjärnen, Österdal. Detta för att kunna "vattna" sina lok. I den vevan började kommunen smida planer för byggande av vatten och avlopp. Man träffade avtal med SJ att få ta vatten från deras ledning för en engångskostnad av 30 000 kr. Snart visade det sig att tjärnen inte räckte till som vattentäkt. Men i närheten fanns en kallkälla där fruar brukade tvätta kläder. De hade funnit att vattnet var synnerligen mjuk och lämpligt som hushållsvatten. Fruarna skrev ett intyg om att vattnet var bra. Denna analys godtogs och 1942 grävdes ledning från källan till huvudledningen från tjärnen.

Men allt eftersom samhället växte krävdes fler vattentäkter. 1954 grävdes en brunn vid vattenverkets station och vattentorn byggdes på toppen av Lillberget. 1972 gick det åt 20 liter vatten per sekund, i samhället.

Bilden t.v: Järnvägsstationen i Arvidsjaur, år 1932.

Under den så kallade "avvittringen" på 1870-talet hade hemmanet "Platsskiftet" utstakats och skänkts av Kungl Maj:t till Arvidsjaur's kommun. Tio år senare skickades en begäran om att Arvidsjaur's kyrkby skulle få bilda municipalsamhälle. Lantmätaren Axel Orstadius fick i uppdrag att göra en karta över kyrkbyn och upprätta förslag på tomtindelning samt gator i det tilltänkta municipet.

Förslaget blev klart 1884 och finns i kommunhuset arkiv. Bebyggelsen skedde sedan strängt efter nämnda karta. Kartritaren var tydligen framsynt eftersom gatubreddens ritats så pass bred att Storgatan under senare tid kunnat förses med två körfiler (med gräsyta emellan) och trottoarer.

Storgatan i Arvidsjaur 1920-tal. Fotograf okänd.

Redan vid 1900-talets början fanns det gatubelysning i samhället. 1904 beslöt ett sammanträde att belysningsstolparnas antal skulle utökas med sex stycken och att luxlampor inköpes.

1915 byggde bröderna Lenman, från Renvallen, ett elektriskt kraftverk i Svärdälven. Under Mikaeliveckan, samma år, drogs el in i ett par fastigheter på samhället.

... 1905 beslutade municipalstämman att ett varmbadhus med finsk bastu och tvättstuga skulle bygga vid sjön Ringlet. Kostnad 2000 kr plus virke från "platskiftet". Vattnet togs med självtryck från en kalkälla ovanför stugan. En föreståndarinna anställdes för stugans skötsel. Ersättningen 1 krona/dag med skyldighet att hålla badhusets linne. Kommunen hade dessutom en speciell badhusdirektion bestående av pastor Klas Sundelin och inspektor O Sundin.

Mathållningen i Unos hem 1910 såg ut som följer: Dagen började 07:00 med kaffe. Efter jobb i ladugården åt de frukostbryta vid 09.00, bestående av kall oskummad mjölk med tunnbröd. Någon gång med lingon, blåbär eller hjortron. Som omväxling välling av vetemjöl eller havregryn, smör och bröd. Klockan 12-13.00 middagsmål ex, palt, pannkaka, klimpvälling ("monka"), kött- eller fiskrätt, smör och bröd. Vid 1500-tiden kaffe med ost, våfflor eller vetebröd. Omkring 17:00 åts aftonvard i allmänheter fil med tunnbröd ("filbryta"). Klockan 19-20.00 åt familjen kvällsmål som ofta handlade om korn- eller rågmjölgröt.

Vintertid åt man gröt av vetemjöl eller havregryn med smör i gröten. Gröt och mjölk på skilda tallrikar. Omkring 21.00 var det sängdags. Söndagar var frukosten ofta "blöta" gjort på tunnbröd doppat i buljong samt smör. Barmarkstid var den stående maten på lördagskvällarna färsk abborre med gräslökssås, nykärnat smör och bröd.

Uno H Skarin (till vänster) i Johannaparken, 1940-tal. Fotograf okänd.

1910 bestod Unos barndomshem av ett stort kök, köskammare, sal ("finrum"), stort skafferi, förstuga, tambur, matkällare under köksgolvet och en oinredd vind. Många av rummen innehöll en utdragssoffa för att rymma alla barn, totalt 12 st.

På den tiden fanns i ladugården och stallet fem kor, ungnöt, 8–10 får, häst, 5-6 höns samt två grisar varje år. Någon försäljning av mjölk förekom inte hos Uno H Skarins familj.

Uno H Skarin (tv) avled 1974, två år efter utgåvan av "Levnadsminnen".